

Hencze Tamás

festő (Szekszárd, 1938. március 6.)

1938. március 6-án született Szekszárdon.
Édesapja Hencze Béla dr.
magyar–francia szakos tanár,
édesanyja Horváth Sára tanítónő.
- 1956–57 tanévben Pápán érettségizik, majd
Budapestre költözik.
- 1959 Budapesten elvégzi a Kirakatrendezői
Iskolát.
- 1960-tól dekoratőr, majd grafikusként dolgozik.
- 1961 Első utazása Párizsba, találkozása a
modern művészettel.
Ezt követően kerül kapcsolatba
„progresszív” kortársaival.
- 1965 Megismerkedik Korniss Dezsővel, akit mesterének tekint.
- 1966 Először állít ki a „Zuglói Kör” tárlatán.
- 1967-ben házasságot köt, felesége Király Magdolna dr. orvos.
- 1968 Részt vesz a kortárs magyar művészet egyik korszakhatárát
jelentő Iparterv Kiállításon.
- 1969 Elnyeri a Pannónia Biennálé I. díját.
- 1970-től számos magyar és nemzetközi kiállításon szerepel.
II. Internationalen Mahlerwochen im Burgenland,
Eisenstadt, Ausztria
- 1971 első magyar csoportos kiállítás. Galérié Griechenbeisl,
Bécs, Ausztria (Bak, Fajó, Hencze, Nádler, Pauer, Tót)
- 1973 VIII. Internationale Mahlerwochen, Neue Galerie,
Graz, Ausztria
- 1977 első egyéni múzeumi kiállítás. István Király Múzeum,
Székesfehérvár
- 1980 kiállít a XXXIX. Velencei Biennálén, Olaszország
- 1988 részt vesz a Szöuli Művészeti Olimpián, Korea
- 1989 Érdemes Művész címmel tüntetik ki.
- 1994 a bonni Európa–Európa kiállítás résztvevője, Németország
- 1996 a Római Magyar Akadémia ösztöndíjasa, Olaszország
- 1997 a budapesti Múcsarnok rendező retrospektív kiállítását
- 2000 L’Autre Moitié de l’Europe kiállítás résztvevője,
Galerie Nationale du Jeu de Paume, Párizs, Franciaország
- 2004 Kossuth-díjjal tüntetik ki
a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja

Művei közgyűjteményekben Magyarországon és külföldön

Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Kassák Lajos Múzeum, Budapest

Kortárs Művészeti Múzeum/Ludwig Múzeum, Budapest
BTM-Kiscelli Múzeum, Fővárosi Képtár, Budapest
Artaria Alapítvány, Szépművészeti Múzeum, Budapest
BNP-Dresdner Bank, Budapest
Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba
Modern Magyar Képtár, Pécs
Sárospataki Képtár, Sárospatak
Szombathelyi Képtár, Szombathely
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Museum des 20. Jahrhunderts, Bécs, Ausztria
Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum, Graz, Ausztria
Folkwang Museum, Essen, Németország
National Museum of Contemporary Art, Szöul, Korea
Graphische Sammlung Albertina, Bécs, Ausztria
Galerie der Stadt Esslingen, Esslingen, Németország
Muzeum Okregowe, Chelm, Lengyelország
Vass László Gyűjtemény, Budapest, Veszprém
Lentos, Kunstmuseum, Linz, Ausztria
MEO, Kortárs Művészeti Gyűjtemény, Budapest
Raiffeisen Gyűjtemény, Budapest
K&H Bank Gyűjtemény, Budapest
Kovács Gábor Művészeti Alapítvány gyűjteménye, Budapest
Hall Financial Group, Frisco, Texas, USA

Takács Ferenc

filozófus, szakíró (Szeged, 1938. március 7.)

Szegeden, a napfény városában születtem, ahol a háború után az árnyékból lett több azon a tavaszon. Apám meghalt, így édesanyám kénytelen volt beadni a városi árvaházba. Itt egy ideig apácák neveltek papnak, majd a legsötétebb rákosista korban pártkatonák igyekeztek pogánnyá pofozni. Kemény, de emberformáló mikrokozmosz volt ez,

afféle „intézet a határon”. Legszívesebben ajánlanám mindenkinek, de gyanítom, hogy barázdált agyú lélek-búvárok ezt helytelenítenék. Az intézetben én lettem az esti mesemondó. Délelőtt a móravárosi általános iskolában a pad alatt naponta kiolvastam egy ponyvaregényt (a bejáró tanulók hozták a tanyai padlásokról). Lefekvés előtt azután elmeséltem a saját átdolgozásomban. Közel száz elárvult gyerek élt e mesék tején, ezekkel a bárgyú, de nekünk nagyon fontos történetekkel szenderedtek álomba.

1956 nyarán érettségi bizonyítvánnyal feljöttem Budapestre. Őszel azután „interaktívan” végigasszisztáltam a forradalmat. A mámoros napok utáni sötét zúrzavarban neki-vágtam a világnak, majd az osztrák határról visszafordultam búcsúzkodni, de végül itt ragadtam – ahogy mondani szokás: kalandvagyból.

Régi idők moziján nőttem föl: két-naponta megnéztem egy filmet a Corso vagy a Belvárosi moziban, 1,30 forintos helyről. Néhány kivételtől eltekintve bűn rossz fércművek voltak

ezek, de vonzott a mozgókép álmvilága. 1957 tavaszán felvételiztem a Színház- és Filmművészeti Főiskolára filmrendezői szakon. Mint előfelvételist a Hunnia Filmgyárba helyeztek gyakornoknak, ahol a katonaságig asszisztáltam mindenféle készülő filmekhez.

A film mellett a sport volt számomra a világ közepe. 1952 nyarán a

szegedi partfürdő strandján kötöttem életre szóló viszonyt a sporttal. A vibráló kánikulai levegő hozta felém a strandbemondó hangját, aki elveszett kabinkulcsokat és megtalált gyerekeket olvasott be rezignáltan. Majd hirtelen felélénkült és derűs büszkeséggel közölte: „A helsinki olimpián megszerztük első aranyérmünket: Korondi Margit győzött felemás korláton.” Azon töprengtem, mi a csuda az az olimpia (akkor még nem tudtam, hogy tényleg csoda), és mi a fene lehet a felemás korlát? Másnap sorba álltam egy Népsportért, aztán összegyűjtöttem valamennyi számot, kiolvastam elejétől végéig és beköttem (maig őrzöm). A Kárász utcai antikváriumban megvettem Mező Ferenc olimpiatörténeti könyveit, azután kívülről fújtam a sportágak eredményeit, hazai és nemzetközi sztárjait. Későbbi Európa-bajnok úszónkkal együtt kezdtem edzeni a SZUE-ben, de a monotóniát rühelltem, és felcsaptam atlétának. Magas- és hármasugrásban rövidesen országos szintű eredményeket értem el, télen pedig a szegedi Haladás, illet-

ve a Honvéd OB I-es kosárcsapatában játszottam. Ifiként több felnőtt megyei rekordot tartottam, végül a Bp. Honvéd tízpróbázójaként első osztályú minősítéssel országos csapatbajnok lettem. Ez lett a vesztem – vagy nem? A Honvéd SE orvul bevonultatott a frissiben szervezett sportszázadba (előtte pedig fölmentést ígértek). A negyvennapos kegyetlen (még a Farkas Mihály-féle módszerekkel élő) karantén után viszont úri dolgom lett: civilben jártam edzésre, felmentettek a kiképzés alól, és kaptam egy csomó kitüntetést. Minden maradék időmben a hadtest könyvtárában olvastam. Ambrus Zoltántól Zelk Zoltánig valamennyi könyvet felfaltam, és a végére afféle „botcsinálta filozófus” lett belőlem. A versenyszerű sportot máról holnapra fiatalon abbahagytam, viszont sportos elánnal tanulni kezdtem. Anyagi okok miatt elfogadtam a HM ösztöndíját, és a TF nappali tagozatán szereztem diplomát. Sporttiszi beosztásomból rövidesen kikért az OTSH, és a Testnevelési Főiskolán filozófiatörténetet kezdtem tanítani, miközben az ELTE Bölcsészettudományi Karára jártam. A „zongoraórát adok-veszek” esete állt elő: mindent összetanultam az egyetemen, viszont mindent tanítottam mint tanársegéd a főiskolán. A filozófián kívül oktattam logikát, esztétikát, majd, amikor már lehetett, szociológiát. Bölcsészdoktori értekezésemet esztétikából írtam, ezt azután kandidátusi disszertációvá fejlesztettem, amivel elindítottam a hazai sportesztétikát mint ágazati (szak) esztétikát.

Nem tudom megítélni, hogy szerencsének vagy balgaságnak (lúzerségnek) tartsam-e azt a tényt, hogy életem során egyetlen munkahelyem volt. A TF-en tanítok 45 éve, ahol professzor (most már emeritus) lettem,

és húsz évig vezettem a társadalomtudományi tanszéket. Ha jól meggondolom, tulajdonképpen a tudományok pályáján is „tízpróbáztam”. Tanulmányaim jelentek meg valláselméleti, művészettörténeti témákban, majd elsők között foglalkoztam a humán ökológia (környezetmódosítás) filozófiai problémáival, akkor, amikor nálunk még nem létezett. Sertepertéltem a hazai szociológia életre keltésénél: az első magyar sportszociológiai könyvet írtam és szerkesztettem. Egy maroknyi csoporttal együtt foglalkoztam a prognosztikával, akkor, amikor a pártállam nem nézte jó szemmel, hogy a jövőjét kutatjuk (talán érezte a vesztét?). A kultúrelmélet kapcsán a hazai testkulturális szaknyelv több alapfogalmát máig használják az egyetemen – jobb híján – saját megfogalmazásomban. Természetesen írtam több sporttörténeti munkát is, legutóbb például Budapest sportjának 130 éves történetét adtam nyomdába. Olimpiai történeti könyveim „piacképesek”, háromszor nyertem el az Ezüstgerely irodalmi díjat. Megkaptam a Pro Universitate kitüntetést és a Hepp Ferenc-díjat. Szerkesztettem olimpiai szakkönyvtár sorozatot, rendszeresen publikálok folyóiratokban és napilapokban. Évtizedekig dolgoztam a Móra Kiadó ismeretterjesztő kiadványain, több lexikoncímszót és enciklopédiafejezetet írtam. Gyűjtőszövegem is sokhúrú: van egy társadalomtudományi magánkönyvtáram, több száz darabos tájékpipa-gyűjteményem feldolgozásával pedig kultúrtörténeti tanulmányokat jelentettem meg a dohányzásról. Sportérem- és plakettgyűjteményem egy része könyv alakban is napvilágot látott. Számottevő a sport- és olimpiai relikvia kollekcióm, amely végül a Magyar Sportmúzeumban kerül majd „örök nyugalom-

ba". Volt szerencsém néhány olimpián mint sportvezető tüsténkedni és tudósítani, illetve könyveket írni azokról. A MOB tagja vagyok harmadik ciklus óta, és a Magyar Olimpiai Akadémia alelnökeként is tevékenykedem.

Házas ember vagyok – néhány éve tornácos parasztházas is. Van egy jó feleségem, egy jó nagyfiam meg egy rossz kutyám. A nyáron pedig egy tündérszép kisleány unokával gazdagodtunk. Hála istennek elkerül a „depi”, ezért valószínű nem vagyok „trendi”, inkább „retró”, de így „tök jó”. (Bocs’.) Lehet, hogy ebben a ribancosodó világban nem illik boldognak lenni, de talán nem bűn. Vállalom. Persze nehezen írom le azt a mondatot, hogy

boldog vagyok, mert közhellyé silányították, pedig minden ember végső soron erre vágyik. Jézus a tanítványainak (vagyis az emberiségnek) legelőször a boldogság fontosságáról prédikált. A távoli Kelet filozófiái szerint a boldogság a harcban született béke, vagyis a megharcolt feladat bevégezése. A szegedi tanyavilágban ezt úgy mondanák egyszerűen: „Most úgy vagyok, ahogy köll.” De ezt nem adják ingyen, egy egész élet küzdelme kell hozzá. Esetleges irigyeimnek azt üzenem: csinálják utánam.

Nikmond Beáta

képzőművész, szobrász (Kispest, 1938. március 12.)

Szüleimnek Kispesten volt Kispipa nevű kocsmájuk 1952-ig. Apám 1957-ben, anyám 1997-ben halt meg. Nyolc általános iskola után a Bánki Donát Technikumban két évet végeztem, majd irodai szakiskolát (gyors-gépirást). Húsz évig egy helyen dolgoztam mint adminisztrátor. Művészeti tanulmányaimat 1960–1977-ig a Dési Huber Képzőművészeti Körben végeztem. Mestereim: Laborcz Ferenc és ifj. Pál Mihály szobrászművészek voltak. 1978 óta rendszeresen részt veszek az országos tárlatokon. Hét évig férjnél voltam. Nyolc évig élettársi kapcsolatban éltem. 37 éves korom óta egyedül élek, Wekerle-telepi földszintes házban. Itt dolgozom, nyáron az udvaron, télen a nagyobb szoba a műtermem. Itt érzem a legjobban magam, itt minden megvan, ami a munkámhoz szükséges. A köveket kézzel munkálom meg. Először vídiavésővel „leszedem a felesleget”. Utána karburundumkővel csiszolom, és közben faragom is, lépésről lépésre kb. egy évig, akkor abbahagyom és kezdem a következőt, ami kapcsolódik az előzőhöz. Általában reggel hat órakor kelek, nyolc órától 12-ig dolgozom. Délután házi munka, pihenés, festés. Este olvasás, tíz órakor alvás.

Orosz Adél

táncművész (Budapest, 1938. március 17.)

Amikor megkaptam a felkérést, hogy írjak magamról néhány sort, törtem a fejem, mit írhatnék. Írjak önéletrajzot? Annyi forrásanyag van már rólam, hogy azt bárki megírhatná. De azt csak én tudnám leírni, hogy számomra a táncművészet a legcsodálatosabb hivatás, ami kitöltötte egész életemet. Ez adott lehetőséget, hogy embereknek örömet szerezhessek azokkal a csodálatos szerepekkel, amelyeket eltáncolhattam.

Amerre csak jártam a világban, találkozhattam és felléphettem olyan nagyra becsült művészekkel, akik megerősítettek abban a hitemben, hogy a művészet örök.

Az a sok szép, amit mi, művészek igyekszünk adni a közönségnek, él-

ményt és – remélem – értelmet ad a mindennapjainkhoz. Ez a hivatás adta meg nekem azt a célt, amit Ady Endre oly szépen fogalmaz meg az Értől az óceánig című versében, ami végül az én ars poeticám lett.

Ezért voltam olyan boldog, amikor a Picasso nyolcvanadik születésnapjára rendezett gálaműsoron felléphettem, s az előadás után rendezett díszvacsorán egy mély lélegzetet véve elindultam Picasso felé, hogy, amit még indulásom előtt megfogadtam, ha törik, ha szakad, megszeressem az aláírását. Kis magyar golyóstollammal és a műsorfüzettel megálltam mellette. Szólnom sem kellett, aláírta és egy csodálatos békegalambot is rajzolt mellé, a golyóstollamat meg zsebre tette.

Így lett a magyar toll egy nagyra becsült művész tulajdona, én pedig gazdagabb egy számomra nagy jelentőségű ajándékkal.

Ma már én is elmondhatom, hogy hetvenéves lettem, egy csodálatos pályafutással a hátam mögött, amely élményekben és sikerekben gazdag volt. Egy olyan férj segített végig pályámon, aki maga is hivatása kiválósága – Kovács Béla Kossuth-díjas klarinétművész –, akitől két remek gyermekem van, Adél és Béla, meg egy okos unokám, Réka, ők életem értelmei.

Operai kollégáimtól és a szakmabeliektől sok figyelmet és szeretetet kapok, ezért kiegyensúlyozottnak és boldognak érzem magam, amit mindenkinek kívánnék ebben a korban.

(Kitüntetések: Kossuth-díj, kiváló művész, a Magyar Állami Operaház örökös tagja)

Orosz Adél

Borsódy László

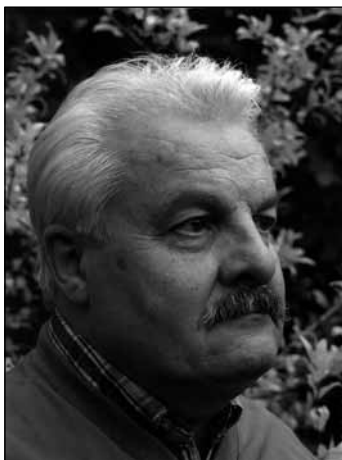
keramikus iparművész (Budapest, 1938. március 22.)

A bonyhádi Petőfi Sándor Gimnáziumban érettségiztem 1956-ban. 1958-ban felvételt nyertem az Iparművészeti Főiskola ipari formatervező, majd harmadévtől kerámia szakára. Diplomámat Borsos Miklós tanszakán Csekovszky Árpád szakmai irányítása mellett 1963-ban dicsérettel szereztem meg.

1963–1985 között feleségemmel, B. Urbán Terézszel a szentendrei Épületkerámia üzem tervezője voltam. Az ország szinte minden nagy városába készültek munkáim az épületkerámia számos területén. Gyári tervezőként építészeti rekonstrukciós feladatokat oldottam meg, kutakat, cserépkályhákat, térelválasztókat terveztem. Megbízásra faliképeket, burkolatokat terveztem és kiviteleztem. 1985 óta önállóan dolgozom saját műtermemben. A Képző- és Iparművészek Pest Megyei Szövetségének 1980-tól megszűnésig titkára, 1985-től megszűnésig az országos szövetség területi tanácsának iparművész titkára, a Magyar Alkotóművészek Egyesületének elnökségi tagja voltam 1989–1993 között.

1973-tól rendszeresen kiállítok, számos *egyéni kiállításon* vettem részt (1973 Szentendre; 1974 Budapest TV Galériája; Tata; 1975 Budapest, Fészek Klub; München; 1976 Cegléd; 1983 Szentendre).

Több csoportos *kiállításon* szerepeltem: 1967, 1974 Faenza; 1972 Prága; 1973 Riga; 1975 Varsó, Omszk; 1978 Römhild, Meiningen; 1981 Bécs; 1982 Erfurt; 1988 Meiningen.

A pécsi Kerámia Biennálén hat alkalommal mutatkoztam be. Tematikus kiállítást rendeztem 1977-ben Tátán, 1981-ben a budapesti Zichy-kastélyban, 1986-ban Szentendrén.

Több szentendrei iparművésszel 1988-ban megalapítottam a Péter-Pál Egyesületet és Galériát, melynek elnöke voltam 1994-től 2004-ig.

1996-ban megkaptam Szentendre város Pro Urbe díját.

Jelenleg kisméretű körplasztikákat készítek kiállításra, galériáknak dolgozom. A növény- és makrovilág munkáim fő ihletője, kisplasztikáim, edényeim, murális munkáim e szellemben készülnek.

Alkotásaim több hazai és külföldi köz- és magángyűjteményben megtalálhatók.

Köztéri munkáim:

Plasztikus fali kompozíció (mázás kerámia, 1968, Bp., IBUSZ-iroda);
 díszkút-virágtartók (1969, Győr, kórház);
 figurális domborművek, címerek, kályhák (1970, Bp., Budafoki Borkombinát);
 cégér (1976, München, Kunst Kabinet);
 dombormű (mázás kerámia, tükör betéttel, 1977, Ózd, Kohászati Művek étterme);
 ivókút és falplasztika (mázás kerámia, Szentendre, patika);
 virágtartócsalád (1979, Bp., Szikra Lapkiadó irodaháza);
 Madarak (mázás kerámia dombormű, Üllő, Könyvtár);

térelválasztó rács (Eger, Török Fürdő);
virágtartó együttes (1983, Vác, házasságkötő terem);
plasztika (pirogránit, üvegbetét, 1984, Csongrád, egészségház);
akusztikus burkolat (1985, Bp., Állatorvosi Egyetem);
Szent László (mázás kerámia, falidombormű, 1986, Szentendre, Ferences Gimnázium);
térelválasztó rács (mázás kerámia, 1987, Salgótarján, OFOTÉRT);
plasztikus barokk címer (mázás kerámia, 1988, Szentendre, a Városháza díszterme és homlokzata);
Grecciói jelenet Szent Ferenc életéből (2002, Budapest, II. ker. Kájoni János Közösségi Ház kertje);
Szent Ferenc és a Teremtett világ (2007, Budapest, II. ker. Tövis utcai Kapisztrán Szent János-plébánia utcai falfülkéje)

Néhány mondatban... Nem történt velem tulajdonképpen az elmúlt 70 évben semmi rendkívüli. Gondolom, kortársaim is hozzám hasonló hétköznapokat éltek meg, amit sokszor a történelem írt, de a sok hétköznap közben adódott néhány kivételes ünnepi pillanat is.

Édesapám 1900-ban született. Az 1938-as világrajöttemet követő években állatorvos főhadnagyként minden mozgósításnál jelentkeznie kellett katonai felszerelésben – hol egyik, hol másik határ menti városban. Hol északnak, hol délnek, hol keletnek, a második világháborúban még fontos szerepet játszó lovak állapotáért volt felelős. Egy szóval mindig búcsúztunk és vártuk őt haza. Mindig hazajött. Nem sok időt tudott nevelésemre fordítani, de visszatekintve életem eddigi alakulására, mégis ő volt rám a legnagyobb hatással. 70

KETTŐSPONT

éves volt, mikor örökre elbúcsúztam tőle. Az örökségem tőle: az igazság, az embertársaink tisztelete, a hazaszereget, a szorgalom és a dolgok jóra fordulásának reményébe vetett hit.

Középiszkolai tanáraink, akik szigorú, de igazságos nevelőim voltak, szintén apám kortársai voltak. A legviharosabb korszakban is vállalták azokat az erkölcsi normákat, melyeket a hatalom nagy igyekezettel aknázott alá. Ezt a kort az osztályharc – ma már alig hihető – főbiája határozta meg. Volt olyan iskolai év, amikor majdnem minden hónapban önéletrajzot írtak velünk, hogy a családunk által esetleg elhallgatott adatok rajtunk – a gyermekeken – keresztül derüljenek ki.

Érettségi után, 1956-ban az Iparművészeti Főiskolára felvételiztem – sikertelenül. Budapesten maradtam és egy nagy gyárban a géplakatos szakmát kitanulva, megszereztem a végbizonyítványt. Megszerettem a munkát és tiszteltem a csoportvezetőt, mert nemcsak tanított, hanem nevelt is a jó munka becsületére. Második felvételi vizsgámon 1958-ban már felkészültebb voltam, ráadásul már munkásokadernak számítottam. (Ennek a későbbiekben egyre kisebb jelentősége volt.) Rajztanárom, Litkei József és tanszékvezetőm, Borsos Miklós művészeti pályám minden percét máig meghatározzák. Mai szemmel tudom, hogy az építő szellem az, amit tőlük kaptam. Ezen az úton nehéz járni, de csak ezen érdemes. Sajnos napjainkban sok tehetséges művész a romboló, destruktív művészettel arat sikereket. Megpróbáltam én is, nagyon könnyen ment, szinte nehéz volt leállni... Végül meggyőződésemmé vált: tiszta szándékkal, inkább kevesebbet, de pozitív szellemiséget sugárzó és igazat szabad csak alkotni, még ha az nem is felel meg a kor divatos irányzatainak.

Életem lényegi meghatározója – mint a levegő, a napfény, mely nélkül nincs élet: Feleségem. Ő gondolataim tükre, minden munkám társa, kollégám, vitapartnerem, a jobbik énem. Családom biztonsága, gyermekeim, unokáim testi-lelki táplálója. 70 évemből 48 az övé. Fiam, László 42 éves, sikeres zenész. A Liszt Ferenc Zene-művészeti Akadémia trombitaművész szakán végzett, majd Hágában tanult. Buenos Airesben barokk zenei kurzusokat tartott, Európa számos nagyvárosába rendszeresen visszahívják szóló vagy zenekari közreműködésre. Mindez öröm számunkra, mert a családban több generáción keresztül a muzsika központi helyet foglalt el.

A leányom, Eszter kiváló érzékkel és tehetséggel lépett nyomdokainkba a kerámiamesterségben. Gazdag fantáziája és érzékeny, kifejező rajztudása a könyvtervezésben és illusztrálásban egyre több elismerést arat. Hat unokámban örömmel fedezem fel azt a jót és szépet, amit mindig fontosnak tartottam az életben.

Nem lettem híres ember, de úgy hiszem, szép és boldog életem volt eddig.

Utóirat: Volt egy farkaskutyám. Több mint 4000 órát töltöttünk együtt reggeli sétánk, futásunk idején. Minden reggel azzal kezdődött, hogy megküzdöttünk azért, hogy ki lesz ma a vezér. Amíg fiatal volt, nem mindig én voltam a győztes. Kapcsolatunkat csak ahhoz tudom hasonlítani, amilyenek a régi idők regényeiben a siring tartó férfibarátságok voltak. Feltétlen bizalma, sosem tolazkodó szeretete, értelmes viselkedése erkölcsi mérce lehetne emberi összehasonlításban is.

Ágh István

költő, író (Felsőöszkáz, 1938. március 24.)

Kecskeméti Kálmán felvétele

(Áttűnések.) Csak a vasárnapi séta lehet ennyire megbékélt lassúságú, mintha az időbe ereszkednék, mikor a város fölé emelkedem. Ez a fél század óta ismerős út a Gellért-hegy alatt alig tartogat figyelemre méltót, legföljebb az autókat s a csatormajavítás akadályait kell elkerülnöm. Most is mennék tovább, ha a megszokott, mégis meglepő készítés nem fordítaná tekintetemet a szálloda és a fürdő között meghúzódó teraszra. Nincs már vendég a kint felejtett asztalok körül, de ha volna is,

akkor sem lenne senki, akit élete annyira odaköt, mint engem. Ezen a másoknak mindenképp esetleges szintéren játszódtott életem két emlékezetes jelenete 1956 őszén úgy, hogy az elsőt a második tette fontossá számomra. Ide tértem be az Eötvös-kollégiumból egy pohár sörre, mert valamiképpen meg akartam ünnepelni falum Mária-napi búcsúját. Az ismeretlen városban ez a nem nekem való hely esett útba, mégis valami előérzet folytán léptem be, mondhatnám, sors szerint, hogy így legyen kerek, ami majd bekövetkezik. A véres októberi csütörtök után a terasz alatti inhalációs kamrákból kialakított szükségkórházba kerültem. S miként áttűnik a múlt a jövő időn, döbbenet kellett észrevenni magam a mennyezetté változott padlat túloldalán olyanoknak, mint aki nem sejti még, mi vár rá. Életben maradásom többet jelent a szerencsénél, hogy az a pár centi távolság, mellyel a sors a halálos lövéstől megkímélt, nem véletlenül fordulhatott elő. Úgy éreztem, a teljes életben fogant költészetre kaptam esélyt, s ettől a katarzistól lehet tétje a további szónak. Már ott, az alagsori betegágyon sejtettem, verssé változik minden, ami történt velem. S valami titokzatos vonzerő irányít, ahogy most is a hegy alá térített, dolgaim eredetéhez, mint aki hazatér oda, ahonnan indult, hisz így képes azzal is együtt lenni, amit már végleg elhagyott.

A kihalt fürdőterasz közeléből épp odalátok, ahova akkor hazagondoltam. Most már nem a búcsúi bál porába képzelem magam az égszemű lánnyal. Egy égbe szálló táj rétvén pásztorkodom, s őrzöm akkori mivoltomat. A házat meg az évszázados fenyő őrzi. Karácsonyfának mondtuk, talán azért, mert örök szentesti áhítattal töltött el bennünket. Tobozok tömjénfüstjétől ködlött, nyári tengelicék, téli cinkék, aprócska énekes madarak röpködtek szárnyai közt, nem szólt sötétjéből kuvik, elkerülte csúcsát a varjú. Amikor megépült a ház, s a faluvégi örömben virágos- és gyümölcsöskertet varázsoltak a telekre nagyszüleink, még öt fenyő cseperedett az utcai ablakok előtt, nekem már ez az egyetlen tornyosult hatalmasan. Édes, nem mostoha föld táplálta, mint a többi. Így lehetett kapunk fölött a ház sarkától a cseréptetőig nyúló örökzöld s tisztaszobánkra vetülő angyalárnyék. Érintetlen szépségét senki se mászta meg, én is a kapu másik oldalán terebélyesedő gesztenyelombban fészkeltem át nyaraimat. S valami jövőbe látó számítás szerint azon a ponton áll, ameddig a később kiszélesített országút terjed, épp kellő távolságban az előre lát-

hatatlan villanydrótoktól is. Most már csak nagyon ritkán pillantom meg a falu közepéről. Mások kocsján érkezem azon az úton, ahol apám szekeren vittük a magasra rakott zöld lucernát, illatos holdvilágban, porfelhő tetején. Ha vendégnek tartanak, akkor is én vagyok otthon azért, mert ezen a karácsonyfán ámultam el kilencéves koromban.

Amit a fehér irkalapra írtam, azt majd a felnőtt formálja igazi költeményé úgy, hogy a végleges változat mégis az akkori ihlet következménye marad. „Mikor az első hó lehullott, / nem ez a mostani hó, / nem ez a játszani való, / hanem az ősemberi...” Egyidejűvé válván a világ legelső havazásával, meghatódtam létezősemen, s áthatolt rajtam valami fölfoghatatlan érzés, mely a későbbi szerelemhez volt hasonló. Ezt akartam előidézni mindig, de csak akkor sikerült igazán, ha megrendítő helyzetekbe kerültem. Mégis a kötött ritmusba, rímbe foglalt szándék alapján jelölném meg a pályám kezdetét. Bár előbb, szinte már világra eszmélésem idején, úgy hatott rám a költészet, mint valami természeti jelenség. Még olvasni sem tudtam, míg anyám Eötvös József versét mondta, együtt sírtunk az árva gyermek sorsán, s a mindig jókedvű bátyám is szomorúságra készítetett a messzeségből hangzó Sinka-verssel. S a költők mesealakká nőttek képzeletemben, s csoda történt, ha megismertem őket. És ahogy minden a saját teljességére törekszik, úgy vitt a halott kisgyerek megrendítő élménye Sinka István felé, biztosan azért élhettem öt éven át abban a házban, hol ő lakott. S ha megbabonázott Csokonai a tihanyi echóval, akkor egy balatoni táborozás hozzásegített, hogy a visszhangot kipróbáljam, eljussak a szántódi révczárdáig, a vers születését jelölő emléktábla elé. És most, mikor Csokonai költészetét igazi átéléssel szeretném megírni, egyszerre a fölismerhetetlen környezetben, csak az a régi valóság tűnik föl, az akkori épület falán az akkori márványtábla. S már pörög hajdani ottlétem filmje. Szénaforgatás közben siet rétünk felé a tanítóm, mintha sürgönyt hozna, pedig csak egy balatoni táborozásra akart rábeszélni. Bennem látta az érdemes tanulót, szüleimben talán az engedékenyebb parasztot. Beleegyeztek a legnagyobb dologidőben, de hirtelen rá kellett ébredniük az első jelre, mely szerint, ha ilyen boldogan hagyom ott őket, s szó nélkül lemondanak a segítségemről, egyszer majd végleg elmegyek. Bár akkor még csak Tihanyig. Olyan szegények voltunk éppen, hogy a kevéske zsebpénzt később, postán küldték utánam. Ki gondolta, hogy már az érkezés napján tíz forintot kell fizetnem valamiért? S a trikóból szabott fürdőnadrágom esetlensége sem volt kevésbé restellni való. S még hányszor büntetett a szülőföld véltlennek tetsző kimozdulásomért, s az elszakadás miatt! A megalázottság egyszerre jut eszembe megint a vitorlások lepke-fehér rajzásával, az úszó kastélynak tűnő Helka fedélzetével, a gépház dugattyúinak dohogó járásával. Minden egy máig megíratlan költemény előérzete volt, míg úgy érezhettem Tihanyt, ahogy hangomon visszhangozta az apátsági templom Csokonait. Valóság lett a vers, ám az csak most jut eszembe, merre is mentem én oda. Bobától, egyetlen utazással, micsoda fényes Parnasszus alatt vitt a vonat Berzsényi, Kisfaludy Sándor, Batsányi szülőföldjén keresztül!

Agl István

Szép őszi nap

Angyalkék mennybolt, méregzöld moha
vonzása tartja egyensúlyban még
a nyárfalombok sárga tömegét,
inkább fölszállna mint lehullana

minden, megáll a nyúl fölött az ölyv,
és nem folyik, mi folya, a Duna,
horogra akadt hatalmas csuka,
fekszik a halász csizmája előtt,

így maradna már, mint egy ünnepély
ragyogó képe, ha a lódarázs
békén hagyná az égi masinát,
s nem tombolna az ablak üvegén,

s a szellő vagy a bujkáló madár
nem piszkálná meg azt a levelet,
melytől az erdő is hullani kezd,
s peregve száll levél levél után,

ahogy lassanként ideje lejár
nemzedékem közül mindenkinek,
kivárhatnánk, míg beesteledik
az időtlennek tűnő délután,

hol az ígéret örök napja süt
mindannyiunkra, mintha legalább
még annyi volna hátra, miután
nem a szívünkben telel ki a föld,

és nem nyaggatnak belső nyavalyák,
ha a felejtés érzéstelenít
minden fájdalmat, s nem volt, ami nincs,
és nem lesz görcs meg tudathasadás,

ilyenkor tör föl a sose halunk
meg, fölpörög a heje-huja tánc,
hitesd magaddal te is, szuggeráld,
fiatal vagy, fiatalok vagyunk

kettesben itt a csárda teraszán,
bár a kabátunk szárnya földig ér,
ábrándjainkat négyökrös szekér
viszi tovább.

Weeber Klára

képzőművész, szobrász (Budapest, 1938. március 24.)

Budapesten születtem, egy igen meleg márciusi napon. Édesapám jogász, édesanyám tanítónő volt.

Három testvér közül én voltam a középső.

Tavasszal lettem 18 éves, de azon az őszön, 1956 októberében váltam igazán nagykorúvá.

A főiskolát Borsos Miklós növénydekeként végeztem. A mellette eltöltött évek egész életemre meghatározóvá váltak.

PÁRTÁBAN

1961-ben diplomáztam kitüntetéssel.

1963-ban férjhez mentem Szabados János festőhöz.

Így kerültem Kaposvárra, az ő szülővárosába.

1967-ben született János fiam, 1977-ben pedig Anna lányom. Ők is ugyanazon a főiskolán végeztek, ahol mi. János belsőépítész, Anna pedig animációs tervező lett.

17 jelentősebb köztéri munkám közül csupán egy áll a szülővárosomban, Budapesten.

12 egyéni, valamint számtalan csoportos kiállításom volt. Hét országos és helyi kiállításon nyertem díjat.

A diploma megszerzése után hamarosan állami megbízást is kaptam. Saját örömömre készült szobraim megalkotásakor eleinte a bronz, azután a kő, de az utóbbi években főleg a fa az, ami magával ragadott. Különösen az vonz a fában, hogy így, a pác és festék alkalmazása folytán, színekben is gondolkodhatom. Mindig is irigyeltem a férjemtől a színeket.

De akár bronz, akár kő, akár fa, egyvalami áthatja minden gondolatomat: a vidámság. Kivételt képeznek persze a nagyjainkat megörökítő alkotások.

Talán a szokatlanul meleg márciusi napnak, születésem napjának köszönhetően, sok nehézség közben is meg tudtam őrizni az életet mindenkor elviselhetővé varázsló derűt és humort, amire a huszadik században éppen olyan szükség volt, mint az induló huszonegyedikben.

Weeber Klára

Granasztói György

történész (Budapest, 1938. március 28.)

A hivatalos önéletrajzok eredendő gyengesége abból adódik, hogy az adatok a szerző bemérését szolgálják. Megfigyelési technikákhoz kell alkalmazkodni, amelyek mesterkéltnél fontosabbat tulajdonítanak bizonyos tényeknek, de írás közben habozik az ember, hiszen, mondjuk, az érettségi vizsga annak idején nem úgy volt fontos, ahogy a reá vonatkozó kérdés sejteti. Diplomát is szereztem, adat van rá, de nem emlékszem, mikor adták oda, és azt sem néztem meg soha, mi van beleírva. Másrészt az életrajz mint önvallomás is bizonytalan műfajú, sőt hasonlóan mesterkéltnél, mert

ilyenkor az alany maga rak össze, jól-rosszul, valamilyen eszközt, amely majd megmutatja a többieknek, hogy életútja során milyen fontos dolgok történtek is vele valójában. Ilyenkor azt kell végiggondolni, mi lehet fontos, amiben persze benne van a nekik meg a nekem. Jóllehet, ha nézem a folyót vagy a patakot, amint úgy folyik előttem, miként az én életem, ugyan hol van benne a fontos? Tényleg kimerhető-e onnan pohárral, vödörrel? Olvasom, hogy a biográfia műfaja átalakulásban van, most éppen senki sem tudja, mi teszi az életrajzot.

Ezen a napon, őszi délelőttön, közel a hetvenhez, az jut eszembe, hogy mindig MTK-drukker voltam, aminek mára a jelentősége egyébként óriási mértékben csökkent. Az ötvenes évek első felében, mint tudjuk, volt idő, amikor az MTK-t Bástya SE-nek, majd Vörös Lobogónak hívták, a Kispest eközben Honvéd lett, a Ferencváros, mivel az élelmiszer-ipari szakszervezet csapata lett, a Kinizsi nevet kapta stb. Minden meccsen kinn voltunk, a Népstadionból mindig a Stefánia (akkor Vorosilov) úton jöttünk hazafelé, egyszer a sarkon, a Thököly útnál, kaptam egy nagy hurkát a hátamra kardlappal, mert barátom, a Laci megkérdezte a lovas rendőrt, lesz-e lovasbemutató. Valamikor, talán ötvenötben, kupameccsen, zuhogó esőben nagyon „elvertük” a belgrádi Crvena Zvezdát, tócsákban állt a víz a fűvön, Sándor Csikar úgy lött egy gólt, hogy több métert csúszott háton fekvő és a talpával tolta be a labdát a kapuba. Sándor Károly volt az egyik legnagyobb zseni, akit valaha láttam.

Két nap múlva apám, kezében az újsággal azt kérdezte széles mosolygással, hogy kinn voltam-e a kupameccsen. Hát persze, ömlött az eső. „Na akkor ezt hallgasd meg!” – mondta, és felolvasott egy viccet:

Egy öreg bácsi látja a Stefánia úton a stadion felől érkező tömeget, belevegül, és azt kérdezi:

- Meccs volt?
- Igen.
- Kik játszottak?

- A Vörös Lobogó és a Crvena Zvezda.
- A bácsi a füléhez emeli a kezét és azt kérdezi:
- Kivel játszott a Crvena Zvezda?

Apám nem tudta abbahagyni a nevetést, „ez van az újságban”, hajtogatta. Sokszor gondolok apámra most is, a poén nem volt annyira jó, mitől tetszik ez neki annyira, kérdeztem akkor magamban. A konyhaajtóban álltunk, a vörös lobogó és a crvena zvezda felhozott valamit, amiből ő értett valamit, de én jóval kevesebbet.

Most idősebb vagyok, mint ő volt abban az időben, már tudom, hogy a fiataloknak távolról sincs mindig igazuk. Tetszett neki, és kész. Nagyon finom ember volt, egyre jobban szerettem volna örökölni a jó tulajdonságait, de közben azt is akartam, hogy ne legyen olyan nehéz az életem, mint amilyenre az övé és a nemzedékéé sikeredett. Ez utóbbi sikerült is. Stefánia út, meccsek, változó nevek, amelyek ugyanazt takarják, ugyanazok a szavak, amelyek mögül elfogy a jelentés, az apám, amint, ritka alkalom, nevet, még hozzá rázza a nevetés, a hólyaghurutos korcs kutya, amely, néhány perccel később derült ki, a viccolvasás közben megint eláztatta az előszobaszőnyeget, ezért egy héten belül elajándékoztuk.

Legyen önvallomásom a mellékelt fénykép és az aláírásom. Kedvem lenne hozzátenni, hogy mindkettő hamis.

